

Dấu ấn kiến trúc, nghệ thuật qua những hộp đựng Xá lợi Phật

ISSN: 2734-9195 09:51 27/10/2026

Ngay trong những vật phẩm có kích thước nhỏ, người xem vẫn có thể nhận ra kỹ thuật thủ công tinh xảo, sự giao lưu văn hóa và những quan niệm tôn giáo được gửi gắm qua hình thức tạo tác.

Trong nghệ thuật Phật giáo cổ, có những hiện vật kích thước tuy nhỏ nhưng lại chứa đựng cả một thế giới tín ngưỡng, nghệ thuật và tư duy tôn giáo. Những hộp đựng xá lợi Phật được chế tác dưới thời Tân La thống nhất ở bán đảo Triều Tiên là một trong những trường hợp đặc biệt như vậy.

Không chỉ được tạo tác bằng kim loại quý với kỹ thuật tinh xảo, một số hộp còn mô phỏng hình dáng kiến trúc điện thờ, như một không gian Phật giáo thu nhỏ được đặt bên trong bảo tháp.

Một nghiên cứu công bố ngày 07/07/2026 trên tạp chí Religions đã tiếp cận những hiện vật này từ góc nhìn lịch sử nghệ thuật và tín ngưỡng xá lợi, qua đó gợi mở cách hiểu mới về hình tượng Tứ Thiên Vương trên các hộp đựng xá lợi thời Tân La thống nhất.

Khi hộp đựng xá lợi mang hình dáng một ngôi điện

Nghiên cứu của Yeoung Shin Shim, Khoa Lịch sử, Đại học Soongsil, Seoul, Hàn Quốc, khảo sát hình tượng Tứ Thiên Vương trong mối liên hệ với không gian tôn trí xá lợi Phật.

Tác giả lưu ý rằng những hộp đựng xá lợi thời Tân La thống nhất có đặc điểm đáng chú ý: thay vì chỉ là những chiếc hộp kín để bảo quản di vật thiêng, một số hiện vật được cấu tạo như một công trình kiến trúc thu nhỏ, có phần đế, trụ, vách và mái. Những chi tiết đó gợi hình ảnh một ngôi điện Phật giáo được tái hiện bằng kim loại.

Đáng chú ý là bộ hộp xá-lợi tìm thấy tại hai bảo tháp ở chùa Cẩm Ân (Gameunsa). Các hộp có cấu trúc nhiều lớp, gồm vật chứa bên trong, hộp mô phỏng kiến trúc điện thờ và lớp hộp bên ngoài. Trên bốn mặt hộp ngoài có hình Tứ Thiên Vương.

Sự kết hợp giữa hình thức kiến trúc thu nhỏ và hình tượng hộ pháp khiến các hiện vật này trở thành tư liệu đặc sắc để tìm hiểu nghệ thuật Phật giáo thời kỳ Tân La thống nhất.

Những lớp hộp và thế giới thu nhỏ bên trong bảo tháp

Các bộ hộp xá lợi thường gồm nhiều lớp vật chứa được lồng ghép với nhau. Tùy từng hiện vật, cấu trúc có thể kết hợp hộp kim loại, vật chứa nhỏ hơn và bình đựng xá lợi ở bên trong.

Nhìn từ ngoài vào trong, người xem không chỉ bắt gặp kỹ thuật chế tác kim loại mà còn thấy cách người xưa tổ chức không gian quanh vật thiêng. Ở một số bộ hộp, lớp bên trong mang hình dáng điện thờ với phần đế, các trụ và mái được tạo tác thành một tổng thể hài hòa.

Cấu trúc này làm cho hộp xá lợi trở nên khác biệt với những vật chứa thông thường. Một công trình vốn có quy mô lớn trong đời sống tôn giáo được tái hiện ở kích thước nhỏ, đặt trong không gian bảo tháp. Chính sự thu nhỏ đó mở ra một cách tiếp cận thú vị đối với nghệ thuật Phật giáo cổ: kiến trúc không chỉ hiện diện trong ngôi chùa hay bảo tháp mà còn được tái tạo ngay trong vật phẩm dùng để tôn trí xá lợi.

Các hiện vật cho thấy sự giao lưu nghệ thuật giữa Tân La và Trung Hoa thời Đường. Tuy tiếp nhận những hình thức và kỹ thuật có liên hệ với nghệ thuật Trung Hoa, thợ thủ công Tân La đã phát triển những đặc điểm riêng, thể hiện rõ qua cấu trúc hộp hình điện thờ và cách bố trí hình tượng Tứ Thiên Vương.

Tứ Thiên Vương và ý nghĩa của không gian tôn trí xá lợi

Tứ Thiên Vương là những vị hộ pháp trong nghệ thuật Phật giáo, thường gắn với chức năng bảo vệ Phật pháp. Tuy nhiên, khi xuất hiện trên các hộp xá lợi thời Tân La thống nhất, hình tượng này còn có thể được xem xét trong mối liên hệ với không gian mà hộp mô phỏng.

Theo Yeoung Shin Shim, hình thức kiến trúc thu nhỏ gợi quan niệm nơi tôn trí xá lợi không chỉ là một chỗ cất giữ di vật thiêng. Đó còn có thể được hình dung như không gian đức Phật hiện diện. Trong cách hiểu đó, Tứ Thiên Vương vừa giữ vai trò hộ pháp, vừa được đặt trong một không gian mang ý nghĩa như điện thờ.

Đây là luận điểm của tác giả, dựa trên việc đối chiếu hình thức hiện vật, hình tượng trang trí và bối cảnh tín ngưỡng. Nghiên cứu không chỉ dừng ở việc mô tả hoa văn hay kỹ thuật chế tác mà còn tìm cách lý giải vì sao các hình tượng được bố trí trên những mặt hộp cụ thể.

Từ đó, những hộp xá-lợi nhỏ bé trở thành tư liệu để tìm hiểu cách người xưa hình dung sự hiện diện của Đức Phật trong không gian thờ tự, cũng như mối liên hệ giữa kiến trúc, hình tượng hộ pháp và tín ngưỡng xá lợi.

Hwangnyongsa: Dấu tích về việc tôn trí xá lợi trong bảo tháp

Một địa điểm quan trọng khác để tìm hiểu truyền thống tôn trí xá lợi là chùa Hwangnyongsa, từng là một trong những trung tâm Phật giáo lớn của vương quốc Tân La. Ngôi chùa nổi tiếng với bảo tháp gỗ chín tầng được dựng vào năm 645.

Tại khu vực nền móng trung tâm của bảo tháp, các nhà khảo cổ đã phát hiện những hiện vật liên quan tới việc tôn trí xá lợi, trong đó có hộp ngoài bằng đồng mạ vàng, hộp bên trong và những vật phẩm thu nhỏ mô phỏng bảo tháp. Các hiện vật này cung cấp thêm tư liệu về cách người xưa tổ chức không gian tôn trí xá lợi trong công trình Phật giáo.

(a)

(b)

Năm 2026, Bảo tàng Quốc gia Gyeongju tổ chức triển lãm chuyên đề Hwangnyongsa and Its Wooden Pagoda: Enshrining the Sacred Relics of the Buddha, giới thiệu khoảng 390 hiện vật liên quan tới bảo tháp và việc tôn trí xá-lợi. Triển lãm diễn ra từ ngày 12/06 tới 11/10/2026, trong đó có những hiện vật được giới thiệu sau quá trình bảo tồn và phục chế.

Tư liệu từ Hwangnyongsa bổ sung một góc nhìn đáng chú ý: việc tôn trí xá-lợi không chỉ gắn với niềm tin tôn giáo mà còn được thể hiện qua những hình thức chế tác và tổ chức không gian hết sức công phu. Mỗi lớp hộp, mỗi chi tiết trang trí đều góp phần tạo nên một tổng thể có ý nghĩa.

Từ hiện vật nhỏ tới di sản nghệ thuật Phật giáo

Những hộp đựng xá lợi thời Tân La thống nhất cho thấy nghệ thuật Phật giáo cổ không chỉ được thể hiện qua tượng lớn, tranh tường hay kiến trúc chùa tháp. Ngay trong những vật phẩm có kích thước nhỏ, người xem vẫn có thể nhận ra kỹ thuật thủ công tinh xảo, sự giao lưu văn hóa và những quan niệm tôn giáo được gửi gắm qua hình thức tạo tác.

Đặc biệt, hộp mô phỏng điện thờ thu nhỏ gợi ra một cách nhìn sâu hơn về không gian thiêng trong Phật giáo: hình ảnh kiến trúc được tái hiện ngay trong vật chứa xá lợi, còn những vị hộ pháp hiện diện trên các mặt hộp như những nhân vật bảo vệ.

Nghiên cứu đã góp thêm hướng tiếp cận đối với di sản Phật giáo thời Tân La thống nhất, nơi nghệ thuật tạo tác, kiến trúc và tín ngưỡng xá lợi gắn kết trong cùng một hiện vật.

Tác giả: **Hữu Nguyễn**

Tài liệu tham khảo:

Yeoung Shin Shim, "Reconsidering the Four Heavenly Kings in Unified Silla: Embodiment of the Buddha's Presence in the Spatial Context of Reliquaries," *Religions*, 17(7), 808, xuất bản ngày 07/7/2026.

- DOI: <https://doi.org/10.3390/rel17070808>

- Toàn văn nghiên cứu: <https://www.mdpi.com/2077-1444/17/7/808>

- Triển lãm Hwangnyongsa, Bảo tàng Quốc gia Gyeongju:
https://gyeongju.museum.go.kr/eng/html/sub02/0202.html?d_mng_no=222&mode=V